

آثار شاهنامه ایران

چاه مرتضی علی در شیراز

آن اطاق رو بروی درب طاق کاشیکاری و آیات واحادیثی بر آنها نوشته‌اند. در آن چند پله است که چون پائین روند به صفا می‌رسند کوچک و تاریک که جز بهمد چراغ نتوان رفت بوربائی فرش آن صفا است و آن محل نماز و مقام نیاز است. مردم می‌گویند قدمگاه حضرت مرتضی علی (ع) است بعضی را گمان این است که آنجا در قدیم دخمه و معبد پارسیها (زردشتیها) بوده. بهر صورت شبهای شنبه جماعتی کثیر در آن مقام رفته و بیتوته مینمایند و حاجتی که دارند از خداوند طلب میدارند و بسیار واقع شده که حاجتشان برآورده میشود».

قوس طاقنمای ایوان این بنا هلالی شکل است ولی بقیه قوسها در قسمت‌های دیگر ساختمان جنافی هستند و این نشانه این است که قسمتی از بنا که در دوران ساسانیان برپا شده به حال اولیه خود باقی مانده و در بقیه قسمت‌ها در دوره‌های مختلف اسلامی تعمیراتی بعمل آمده و به این مجموعه شکل‌های جدیدی داده است.

دورادور مدخل چاهی که در این مکان وجود دارد و آنرا مقدس میدانند چند کتیبه سنگی دیده میشود کتیبه فوقانی خواناست ولی کتیبه‌های طرفین به سبب مرور زمان پاک شده و اکنون نمیتوان کاملاً آنرا تشخیص داد. کتیبه بالای سردر ورودی بخط ثلث است و روی آن اسامی دوازده امام نوشته شده است:

اللهم صل علی محمد المصطفى
و صل علی علی المرتضی و صل علی فاطمه
مریم‌الهدی و صل علی حسن المجتبی
و صل علی حسین بن علی و صل علی
محمد بن علی التقی و صل علی محمد بن
علی التقی و صل علی حسن بن العسگری
و صل علی حجة‌القائم المهدی.

در داخل ورودی و در داخل سردر نیز کتیبه دیگری با قطعات آبی و سفید از کاشی و بخط کوفی دیده میشود که کلمات الله، محمد، علی در روی آن خوانده

فخری بهاری

و فقط بوسیله نور مصنوعی میتواند روشن باشد. بعضی عقیده دارند که قدمگاه حضرت امیر (ع) است ولی با احتمال قوی آتشگاه یا آتشکده‌ای از زمان ساسانیان بوده است زیرا قوس‌های بیضی شکلی که در آن دیده میشود و مصالح ساختمانی قله و سنگ و گچ و آهک نشانه‌هایی از سبک ساختمانی آتشکده‌های آن زمان است. معمولاً آتشکده‌های قدیم ایران در بلندی‌ها قرار داشتند. با اعتقاد به اینکه هر قدر از سطح زمین بالاتر می‌رفتند به خداوند بیشتر نزدیک میشدند. شاید همین سبب باشد که مردم شیراز بدون اینکه اطلاعی از اصل و منشاء این بنا داشته باشند آنرا مقدس میدانند. فرصت‌الدوله در کتاب آثار عجم در مورد چاه مرتضی علی مطالبی نگاشته که عیناً قسمتی از آن نقل میگردد.

«... و سعتگاهی است که چند اطاق از سنگ و گچ در آن ساخته و دو آب انبار بزرگ نیز پرداخته‌اند و اطاقی هم یک دربی دارد که اندرونش وسیع است. در

در فاصله دو کیلومتری از گنبد عضد بر فراز کوهستان شمال شرقی شیراز بنای زیبایی بچشم می‌خورد که تحت نام چاه مرتضی علی معروف شده است. می‌گویند زمانی زاهدی بنام مرتاض علی در آن مقیم و به عبادت مشغول بوده است.

این ساختمان شامل چند اطاق و دو آب انبار است و مردم شیراز آنرا مکان مقدسی میدانند و اعتقاد دارند که هر کس چهل شب جمعه یا شنبه در آنجا بماند و چله بگیرد بعد از هفته چهل آرزوی برآورده خواهد شد. در حال حاضر بسیاری از مردم شیراز برای برآورده شدن آرزوهایشان در این مکان چله می‌گیرند.

قسمت‌های مختلف این بنا با سنگ و گچ ساخته شده و در پاره‌ای از قسمت‌های آن کتیبه‌هایی از آیات قرآن و احادیث با کاشی دیده میشود.

در این مجموعه کوچک ساختمانی پله‌ای وجود دارد که وقتی از آن پائین روند به صفا می‌رسند و تاریک می‌رسند که با بوریا مفروش و محل نیاز و نماز است

چاه مرتضی علی

میشود .

روی سنگ مرمر کنده شده که خط آن از نوع نستعلیق است و عبارات زیر روی آن خوانده میشود :

قال النبی صل اله علیه و آله وسلم
افضل الصلوة واکمل التحیات
مثل اهل بیتی کمثل سفینة النوح من تمسک

در زیر کلید قوس سردر چاه کتیبه کوچکی روی سنگ مرمر زرد رنگ نقر شده و کلمات الله ، محمد ، علی ، فاطمه ، حسن و حسین روی آن خوانده میشود . برپیشانی سردر چاه نیز کتیبه‌ای

بها نجی ومن تخلف عنها غرق ۱۳۲۸ هـ. ق. در اطراف سنگ مرمر مذکور اسامی دوازده امام و چهارده معصوم را چنین نقر نموده اند.

به بنی عبدی رسول مدنی
و اخیه اسدالله مسمی بعلی
و بزهرها بتول و بام ولدتها

و بسبطیه و شبلیه‌ها نجل زکی
و بموسی و علی و تقی و بنی‌العسکر
و الحجج‌التائم بالحق .

الذی یضرب بالسيف بحکم ازلی
دور پیشانی مدخل چاه کتیبه‌ازسنگ
گندمی نصب شده که از گوشه راست چنین
خوانده میشود :
یا علی غرض نقشی است که از ما بازماند

که هستی را نمیبینم بقائسی
یا علی خواهیم که در دو وقت بفریاد من
رسی ۱۲۵۳ (ه . ق .)

یا فاطمه اول دم مامت و دوم برسر لحد
یا علی مگر صاحب‌دلی از روی رحمت
کند در حق درویشان دعائسی
بر پیشانی مدخل ورودی چاه و بالای
طاق چاه نیز کتیبه کاشیکاری معرق بسیار
زیبائی ازدوره صفویه باقی است . خط
کتیبه ثلث و شبیه کاشی کاری و کتیبه‌های
مسجد جامع عتیق است و چنین خوانده
میشود :

قال النبی صل‌الله علیه و آله
انا مدینه‌العلم و علی بابها صدق‌الله
محمد عربسی آبروی هر دو سراسر است

دهنه تکیه چاه مرتضی‌عالی با کتیبه‌ها و نمای
طاق جناقی شکل . نقش‌های مکتوب بردیوارها
بادگاری مرده‌ی است که از آنجا بازدید و یا در
آنجا بیتوته کرده‌اند

کسی که چاکردش نیست خاک بر سر او
 شنیده‌ام که تظلم نموده است مسیح
 عجب خجسته حدیثت سنگ دردم او
 که در مدینه علم علی است در آدم
 بدین حدیث لب لعل و روح روان او
 درین اشعار کتیبه سه کتیبه کوچک
 نصب گردیده و کتیبه فوقانی شامل تاریخ
 کتیبه است و چنین خوانده میشود: سنه
 ۱۰۱۲ و کتیبه زیرین چنین است:
 عبدالله حافظ بین حسین .

همانطور که در مطالب ذکر شده در
 بالا دیده شد، این مجموعه ساختمانی
 احتمالاً از زمان ساسانیان، بصورت
 آتشکده‌ای مورد احترام مردم شیراز بوده،
 بطوریکه حتی پس از پذیرفتن دین مبین

اسلام باز از تقدیس آن دست برنداشته‌اند،
 ولی چون نسلهای جوانتر از اصل و منشاء
 آن اطلاعی نداشته‌اند، تقدس آنرا
 به مقدسین مذهب جدیدشان، یعنی دین
 مبین اسلام و خصوصاً مذهب شیعه و ائمه
 طاهربین نسبت داده‌اند و در هر دوره از
 ادوار تاریخی، خصوصاً در زمان صفویه
 و بعد از آن در عهد قاجاریه تعمیراتی در آن
 بعمل آورده‌اند و الحاقاتی به آن افزوده‌اند
 و حتی در عصر حاضر نیز این مکان تاریخی
 مورد احترام مردم مسلمان شیراز میباشد.
 بنای مذکور پس از بررسی کارشناسان
 اداره کل حفاظت آثار باستانی ایران
 بشماره ۹۴۳ در ردیف آثار ملی ایران
 به ثبت رسیده است .

شبهستان تکیه چاه مرتضی علی با طاقهای
 هلالی و جناقی

